

V knihovně Náprstkova muzea, v archívu Vojty Náprstka se dochovalo velké množství nejruznějších materiálů týkajících se rodiny a jejích přátel. Dochovaná korespondence je sice písemně podchycena v soupisech, ale je řazena podle jmen odesílatelů a není určeno komu je adresována. Nejprve jsem proto musila vytvořit soupis písemností adresovaných Josefě Křížkové či Náprstkové, přičemž stranou jsem nechala písemnosti adresované oběma manželům. Sepsala jsem tak dopisy, korespondenční listky, pohlednice, telegramy a vizitky, pokud byl na nich rukou psaný vzkaz. Do soupisu byly zapsány fondy uložené již v zmiňovaném rodinném archívu² a dále sem byly zařazeny fondy nalepené v tzv. Výstřížkových knihách věnovaných Josefě Náprstkové a Františku Řehořovi.³ Vzhledem k nedostatku času jsem se nevěnovala jiným svazkům, a tak dosažený soupis není konečný.

V citovaných fondech bylo nalezeno celkem 5686 zpráv více jak 1300 autorů adresovaných přímo Josefě Náprstkové a z vytvořeného seznamu je zřejmé, že korespondovala s lidmi ze všech kontinentů (kromě Antarktidy). Co se týká použitého jazyka, naprosto převažuje čeština (5412), dále následuje němčina (235), angličtina (21) francouzština (9) a jiné jazyky (9).

Dalším mým záměrem bylo vybrat korespondenci pouze žen a podívat se na ni z hlediska autorek, hlavního tématu sdělení, úrovně jazyka a slovní zásoby a v neposlední řadě si všimnout i frekvence korespondence a použitého dopisního papíru.

Co se týká autorek dopisů, naprosto převažují přítelkyně a ženy, které pomáhaly Josefě sbírat exponáty pro muzeum. Následovaly ženy – představitelky různých spolků a institucí. Početně následují ženy žádající o pomoc, ženy příbuzné a na posledním místě služky a bývalé spolupracovnice.

S autorstvím, jak bylo již naznačeno, úzce souvisí hlavní záměr sdělení. Kromě děků, gratulací a kondolencí je velká část korespondence věnována muzejním sbírkám. Další velkou část tvoří přátelská korespondence probírající politické, společenské a rodinné události. Relativně velmi malé procento tvoří dopisy žádající o radu jak se zachovat v mimořádné situaci, nebo prosící o finanční pomoc, protekci či přímluvu, většinou však pro třetí osobu.

Z hlediska výpovědi o autorce, jsou nejzajímavější texty především přítelkyně a také služek. Z pozice etnografky mne zajímalo, jak jsou autorky v jazyce obratné a jak dokáží reflektovat skutečnost. Z mnoha nabízejících se témat jsem vybrala pobyt v zahraničí a trefné postřehy o obyvatelstvu.

Ze stovek dopisů vyplývá, že od 70. let mizí jazyková klišé a použitý jazyk, jak vyplývá z ukázek, je velice bohatý a vyjadřování se blíží dnešním obratům. I když si Josefa dopisovala se Sofií Podlipskou, Karolinou Světlou, Eliškou Krásnohorskou, Terézou Novákovou, Annou Lauermannovou, Gabrielou Preissovou, Renátou Tyršovou, Marií Kalašovou, Pavlou Moudrou, Elsou Gollerovou, Věnceslavou Lužickou a dalšími literátkami, úmyslně jsem vybrala dopisy žen, které se literatuře profesně nevěnovaly.

Anna Baušová poskytla v Stubaithalu 30. 8. 1880⁴ jímavý popis ledovce v rakouských Alpách, přičemž srovnává s tím, co již dříve viděla: „Údolí, v němž se právě nalézám, jest rozkošné tak, že mi nelze je popisovati. Jest poněkud jiného rázu, než údolí „Ramsau“ poněvadž uzavřeno jest dosti značnou skupinou ledovců „Stubaigletscher“ zvanou.

Podarilo se mi hledět na ni v slušné sice vzdálenosti čtyř hodin, avšak nicméně viděla jsem pomocí skla zcela jasně úplně bílé nejkrásnějším sněhem pokryté homole, které větším dílem splývají s oblohou, a pak širokou ledovou stěnu, která se podobá zkamenělému vodopádu. Mám tedy jasný pojem ledovce, když také mi není možno zcela blízkou známost s ním učiniti; ačkoliv bych nebyla od toho.“

Alpy byly pro svou krásu častým cílem cest; dopis Marie Skalské z Bystřice pod Hostýnem ze dne 8. 10. 1904⁵ to dokládá: „Tajuplná říše Alp odhalila mi všechny své nálady, bez oddechu, dál a dále honily mne touhy, a duše má nořila se v idyllické sny čarovných údolí – a zase dýchala lehounký vzduch nebetyčných velikánů. Ach, jaké sféry tam vanou v nesmírných výšinách, a jak mi tam bylo volno! V Tyrolích prožila jsem tři týdny v božském nadšení, poznala jsem tuto báječně krásnou zemi tak důkladně, snila jsem na Rivieře, která jak luzný sen pluje na jezeře Gardském – a jak vzdušný obraz zaleskla se všechna nádhera Benátek, vůbec tato královna Adrie dojala mne nesmírně nevyvážitelnými poklady svého umění, jen že truchlivě působí myšlenka, že toto vodní město nemá vlastně už budoucnosti, jen z minulosti tráví, přítomnost uvázla. Co bizarrní krásy nahromaděno tu jen ve stavbách, zdá se chvílemi člověku, jako by na kolena padnouti musil, ale zchází to všechno – takový ohromný pomník minulosti. Jak zcela jinak jeví se města severu, např. Štokholm!“

To, že ženy bez problémů cestovaly na delší cesty, ukazuje dopis Anny Maškové, z Říma dne 14. 5. 1903.⁶ V dopise je více chyb, ale je to způsobeno

² Knihovna Náprstkova muzea (dále KNpM), Archiv Vojty Náprstka (dále ArVN), signatury VIII–XII, XIV, XVII, XXII, 37, 39, 40–61.

³ KNpM, Výstřížkové knihy č. 113, 125.

⁴ KNpM, ArVN 47/176.

⁵ KNpM, ArVN 58/414.

⁶ KNpM, ArVN 53/203.